

Թերեզա ԱՄՐՅԱՆ

Ռ-գգանը ֆերմեր դարձավ

Ռ-գգանը խիտ, փայլուն մազերով և խոշոր, ամուր մատներով տղամարդ է . քայլելիս նրա բարձր հասակը երբեմն երերում է, մեջքը ճկվում, նմանվում է ծոված որթատունկի:

Վերջերս իրականացել է Ռ-գգանի փայփայած երագանքը. Ռ-գգանը նոր գոմ է կառուցել: Գյուղում Ռ-գգանի բոլոր եզդի ազգակիցներն դրա մասին են խոսում:

Ոչ ոք չի էլ պատկերացնի, թե ինչքան է Ռ-գգանը չարչարվել դրա համար . մինչև գոմ կառուցելը նա իր քանդութարափ ձեռագրով բազմաթիվ թվեր է գրել տասներկուբերթանոց տետրի բոլոր էջերում, հետո իր վերջնական հաշվարկները մաքրագրել է տետրի կանաչ կազմին: Ռ-գգանն ուզում էր նոր գործի համար գումար պարտք անել կամ վարկ վերցնել, բայց դրա կարիքը չեղավ, օգնության հասավ մարգպետը . դե ո՞ր մի մարգպետը չի օգնում աշխատասեր գյուղացիներին . . . Ռ-գգանը նոր կառուցած գոմում տեղավորեց իր ունեցած և մարգպետի նվիրած անասունները . դարձավ ֆերմա, իսկը արտասահմանյան ֆիլմերում պատկերվող ֆերմաների նման՝ սվաղած պատերով գոմով, բժավոր կովերով . . . Ռ-գգանն էլ հաջողությունից ոգևորված՝ փորձեց նմանվել ֆիլմերի ֆերմերներին: Նա հաստ ներբաններով կոշիկներ հագավ, մի շաբաթ չսափրվեց և դարձավ սև, փայլուն մորուքի տեր . մորուք, որ ծածկեց Ռ-գգանի չեչոտ այտերը և դենքին այլաշխարհիկ ֆերմերի տեսք հաղորդեց:

Օրը մի քանի անգամ Ռ-գգանը գոմ է մտնում՝ անասուններին նայելու և աշխատակիցների գործը ստուգելու համար: Մինչև նոր գոմի հայտնվելը այդ

գործերին մասնակցում էր նաև Ռ-գգանի կինը, իսկ երեխաներն ամբողջ օրը գործ էին անում և օգնում: Հիմա անասնապահությունն իսկական բիզնես է դարձել, ֆերմեր Ռ-գգանն արդեն մի քանի աշխատակից ունի:

Տնից մինչև գոմ ընկած ճանապարհը Ռ-գգանը քայլում է՝ հպարտ-հպարտ շուրջը նայելով, իր փոքրիկ սանրով սև, թավշյա մորուքը հարդարելով: Երբեմն նրան ուղեկցում են երեխաները նոր գոմով հիանալու համար: Ռ-գգանի կինն այլևս ստիպված չէ կով կթել, նա ավելի շատ ժամանակ ունի, նա կարող է տանը մնալ և ժամեր շարունակ հաճույքով դիտել Յութութում հայտնված եզդիական հարսանիքների ձայնագրությունները:

Ռ-գգանի ֆերմայի նոր աշխատակիցներից մեկը համագյուղացի Թուկագն է, որ երկու աղջիկ և մի որդի ունի: Տղան բանակում է, աղջիկները դպրոցական են: Թուկագի ամուսինը տարիներ առաջ արտերկիր է գնացել ու չի վերադարձել. երևի գործերը «շատ հաջող» են ընթացել, երևի օտարազգի նոր կին է գտել: Արդեն տասներկու տարի է, որ Թուկագն իր ամուսնուն է սպասում . նա մենակ է մեծացրել իր զավակներին և մտքով չի էլ անցել ապահարգանի կամ օրենքի ուժով ամուսնուց աջակցություն ստանալ . է՛հ, սա եզդիական գյուղ է, որտեղ շատ հարցեր լուծվում են ներքին կարգով: Թուկագի ընկերուհիները, եղբայրները կանայք մի քանի անգամ խորհուրդ են տվել կյանքի նոր ընկեր գտնել, բայց Թուկագը չի ուզում լսել դրա մասին . եթե Թուկագի երեխաների հայրն այս պահին էլ գա, Թուկագը գրկաբաց հետ կընդունի նրան:

Թուկագը գումար է վաստակում՝ գյուղում տարբեր գործեր անելով . քաղհան, հարևանների կովերը կթել, հաց թխել, համագյուղացիների համար խմոր հունցել... Օրուգիշեր աշխատում է, թվում է՝ երբեք չի հիվանդանում: Թուկագին վստահում են, ասում են՝ մարուր ձեռք ունի: Գյուղի երիտասարդ հարսներն ու աղջիկները երբեմն Թուկագին կանչում են՝ իրենց մեծ տների բարձր առաստաղներից մինչև հատակը ձգվող վարագույրները արդուկելու: Ախր ոչ ոք Թուկագի պես վարագույր չի արդուկում: Թուկագը օրը մի անգամ նաև Ռ-գգանի ֆերմայում է գործ անում: Դա շատ ձեռնտու է, աշխատանքը շատ ժամանակ չի խլում, Ռ-գգանն էլ խոստացել է լավ վճարել:

Ժամանակ առ ժամանակ Ռ-գգանը կանգնում է գոմի անկյունում և նայում՝
ինչպես է Թուկազն արծաթագույն, նոր բահով մաքրում գոմաղբը: Ռ-գգանի
հայացքը թաքուն սահում է Թուկազի ծիրանագույն գլխաշորի, մեջքը գրկող
կարմիր շալի վրայով: Երբ Թուկազը վերջացնում է աշխատանքն ու
պատրաստվում է դուրս գալ, Ռ-գգանը մոտենում և ցածրաձայն
շնորհակալություն է հայտնում:

Մի անգամ Թուկազը հիշեց, թե ինչպես էին ինքն ու Ռ-գգանը փոքր ժամանակ
խաղում. չէ՞ որ մոտ հարևաններ էին, մանկության ընկերներ: Ռ-գգանը հիշեց, որ
իրենք նույն դասարանում էին սովորում, հիշեց՝ ինչ լավ էր սովորում Թուկազը,
ոնց էր ինքը Թուկազից մաթեմատիկայի ստուգողականներն արտագրում:
Թուկազը ծիծաղելով պատմեց՝ ինչպես էին ինքն ու Ռ-գգանը միասին դպրոցից
տուն գալիս, ինչպես էր ամեն օր Ռ-գգանի հորեղբայր Ունոն, նրանց միասին
տեսնելով, ասում .

– Ա՛յ տղա, Ռ-գգա՛ն, մեր հարևանի աղջիկ Թուկազին չնեղացնես հա՛, թե չէ
ձեռքիցս չես պրծնի:

Ռ-գգանը հիշեց՝ ոնց էին բորոր ուսուցիչները գովում Թուկազին, ոնց էին ասում,
որ Թուկազն անպայման պետք է համալսարան գնա: Բայց մի օր Թուկազին
դպրոցից հանեցին և նշանեցին: Գյուղի դպրոցի մաթեմատիկայի և ֆիզիկայի
ուսուցիչները եկան Թուկազի տուն, փորձեցին Թուկազի ծնողներին համոզել հետ
կանգնելու իր որոշումից, բայց ոչինչ չկարողացան անել: Թուկազի ծնողները հայ
ուսուցիչներին ասացին, որ դա եզդիական գյուղ է, որտեղ շատ հարցեր լուծվում
են ներքին կարգով:

Ռ-գգանը մի քիչ տխուր է, բայց նաև երջանիկ է, թվում է՝ երախտապարտ է
Թուկազին այդ քաղցր-տխուր հիշողությունների համար:

Թուկազի բարեհամբույր ձայնն ու կատակները համարձակություն են տվել
Ռ-գգանին . նա ավելի հաճախ է սանրում իր սև, թավշյա մորուքը: Հետո ձեռքերը
խաշում է կրծքին և շիլիական Չատկի կղզու կուռքերի քանդակների հպարտ
հայացքով նայում իր նոր գոմում աշխատող Թուկազին:

– Թուկա՛գ, հիշո՞ւմ ես, որ մի անգամ դասամիջոցին մագերդ քաշեցի, մաթեմատիկայի ծանր գրքով խփեցիր գլխիս:

– Ո՞նց չեմ հիշում...

Ռ-գգանը ծիծաղում է, նրա սև մորուքին սանրի թողած գուգահեռ գծիկներն ավելի արտահայտիչ ու փայլուն են դառնում:

– Ռ-գգան՛, հիշո՞ւմ ես՝ ինչքան պարեցինք քո հարսանիքի ժամանակ. մի քանի ամիս էր մնացել, որ տղաս ծնվի, քո հարսանիքի սեղանի բոլոր նարինջները ես կերա:

Ռ-գգանը ժպտում է, բայց բերանը կիսաբաց է մնում. տեսնես ի՞նչն է խամրեցնում է ֆերմեր Ռ-գգանի հիշողությունների փայլը:

Մի անգամ, երբ Թուկագն աշխատում էր գոմում, Ռ-գգանը ներս մտավ, մոտեցավ նրան և առանց բարևելու ասաց.

– Հիշո՞ւմ ես՝ ոնց էի սիրահարվել, իսկ դու ինձ չուզեցիր... Հիմա մի ընտանիք կլինեինք:

– Լավ էլի, Ռ-գգա՛ն . . . Երկուսս էլ մեր բոյի երեխաներ ունենք, – բահով գոմաղբը մաքրելով և Ռ-գգանի կողմը շնայելով՝ ասաց Թուկագը:

Ռ-գգանը բռնեց Թուկագի թևը, Թուկագը, թափ տալով, թևն ազատեց և անսպասելի կոպտությամբ ասաց.

– Վերջացրո՛ւ, երկու մետր բոյ ունես, բայց քարկտիկի քար ես դարձել:

Մի քանի օր Թուկագը Ռ-գգանին չտեսավ. գալիս, լուռ աշխատում, գնում էր: Մի անգամ էլ գործ անելիս Թուկագը լսեց գոմի դռան ճռոցը, բայց չըջվեց. մտածեց՝ քամին է այն տարուբերում: Հանկարծ իր ծոծրակին տաք շնչառություն գգաց, վեր թռավ, մի քայլ առաջ գնաց և արագ շրջվեց: Ռ-գգանն էր հպարտ կանգնել և փակել Թուկագի տեսադաշտը:

– Եթե հիմա ինը չլինես, ապա հետո կստիպեմ ինձ մոտ գալ: Ուժով լինի, խաբեությանը թե կախարդությանը, միևնույն է քեզ կստիպեմ ինը լինել, – ասաց Ռ-գգանը:

Թուկազը փորձեց անցնել Ռ-գգանի աջ կողքով և ազատվել նրա խեղդող ներկայությունից: Ռ-գգանն ամուր բռնեց Թուկազի դաստակից: Թուկազը հետ գնաց, անփույթ տրորեց թարմ, ջրալի գոմաղբը, բահն ամբողջ ուժով իջեցրեց Ռ-գգանի գլխին և ասաց .

– Ես քեզ խաբեություն և կախարդություն ցույց կտամ: Ի՞նձ ես ինչ-որ բան ստիպելու . . .

Ռ-գգանը ցնցվեց, հետ-հետ գնաց, փորձեց հենվել գոմի սվաղած պատին, բայց չկարողացավ, նրա երկար հասակը ճկվեց և չորացած ուռնու ճյուղի պես ընկավ գետնին: Թուկազը բահը նետեց գոմաղբի մեջ պատկած Ռ-գգանի վրա և դանդաղ քայլերով հեռացավ: Ճանապարհին Թուկազը հարևաններին հայտնեց, որ Ռ-գգանը գոմում ընկած է: Դե սա եզդիական գյուղ է, որտեղ շատ հարցեր լուծվում են ներքին կարգով . . .

Երբ Ռ-գգանի տարեց հորեղբայր Ունոն հայտնվեց Թուկազի բակում, Թուկազը նրան ընդառաջ գնաց: Ծերունին, լոք տալով և կաղալով, անցավ Թուկազի տան առջևով հոսող առվակի վրայով, մի կողմ նետեց ձեռքի փայտը, կանգնեց ծառի կողքին, կոացավ համբուրեց Թուկազի ճակատն ու ասաց.

– Եղբորս տղայի գլուխը կապեցին, արդեն արյունահոսությունը դադարել է . ես եկա՝ տեսնեմ՝ դու ոնց ես:

– Հորեղբա՛յր, ես եմ բահով խփել . . .

– Թուկա՛զ, այդ շունն ուզում էր քեզ ձեռք տալ, – շնչաց հորեղբայր Ունոն:

– Այո՛, հորեղբա՛յր:

– Օդորմի քո հորը, Թուկա՛զ, – ծերունու խոսքերը գովեստի և օրհնանքի պես հնչեցին . ասես Թուկազը բարի գործ կամ հերոսություն էր արել:

Թուկազը ոչինչ չասաց, բայց կյանքում առաջին անգամ ուղիղ նայեց ծերունու աչքերին:

– Դու իմ աղջիկն ես, թող ոչ ոք չփորձի հանկարծ քեզ մեղադրել կամ նեղացնել. եթե էլի այդ շունը նման բան անի, ինքս նրա հախից կգամ, – ասաց հորեղբայր Ունոն և հենվեց ծառի բնին:

Այդ դեպքից հետո գյուղի կյանքում շատ բան չփոխվեց. բոլոր գոմերը, թոնիրները, տները, վարագույրները մնացին իրենց տեղերում:

Մի շաբաթ հետո մարզկենտրոնի բժիշկը նայեց Ռ-գգանի վերքն ու ասաց.

– Ի՞նչ է պատահել, էս ի՞նչ եք արել:

– Ընկել եմ, բժի՛շկ ջան, – պատասխանեց Ռ-գգանը:

– Չենց ուղղահայաց ձևով, գլխի վրա՞ ընկար, – թերահավատորեն ժպտաց բժիշկը և լռեց. բժիշկը վաղուց գիտեր, որ դա եզդիական գյուղ է . . .

– Աստիճաններից է գլորվել, – միջամտեց Ռ-գգանի կինը:

– Տնաշեննե՛ր, էս ո՞ր դարում ենք ապրում, որ փորձում եք կտորի մոխիրով վիրակապեր անել:

– Վախենում էինք արյունաքամ լինի, – ասաց Ռ-գգանի կինը:

– Բայց ձեզ ո՞վ է ասել այրած կտոր և շաքարի փոշի լցնել վերքին:

– Էդպես արեցինք, որ ինֆեկցիա չանցնի, – հպարտորեն ասաց Ռ-գգանի կինը, որ անկախ ամեն ինչից, փրկել էր ամուսնու կյանքը՝ օգտագործելով լուսահոգի հորեղբոր կնոջ բաղադրատոմսն ու վիրակապելու ձևը:

Թուկազը նախկինի պես գյուղում տարբեր գործեր է անում. քաղհան, հարթուկ, հաց թխել, խմոր հունցել: Գյուղի կանայք և աղջիկները աշխատանքից հետո Թուկազին խնդրում են մի քիչ երկար մնալ, սեղան նստել իրենց հետ: Թուկազը գյուղում բոլոր եզդի տղամարդկանց հերոսուհի քույրն է դարձել: Ռ-գգանը

նախկինի պես օրը մի քանի անգամ գոմ է գնում: Հիմա գոմում Թուկագի աշխատանքը Ռ-գգանն է անում . երեխաները չեն օգնում, իսկ կինն օրուգիշեր տանը նստած՝ հեռուստասերիալներ է դիտում: Ռ-գգանը գոմ գնալու ճանապարհին չի սանրում իր մորուքը, միայն ուղղում է ընկերոջ նվիրած «վիլվետից» գլխարկը . այդ գլխարկի տակ նա հիմա խնամքով թաքցնում է բժշկի դրած վիրակապը: Ռ-գգանի ճակատին և աչքերի տակ հայտնված այտուցները մատնում են առողջական վիճակը, լուսահոգի հորեղբոր կնոջ բաղադրատոմսն անօգուտ է եղել . . . Մա եզդիական գյուղ է, որտեղ շատ հարցեր լուծվում են ներքին կարգով: